

„A VILÁG VAN, TŐLÜNK FÜGGETLENÜL IS”

Máté Gyula önmagáról

Szombathelyen születtem 1933-ban. Ott jártam gimnáziumba, Győrött érettségiztem. A 40-es évek végén három évig rajzoltam Szombathelyen, a Derkovits Képzőművészeti Szabadiskolában. Grafittal, szénnel, tussal, dolgoztam; az akvarell nem állt közel hozzám. Talán tehetségem sem volt hozzá, az olajfesték, vászon pedig szüleim pénztárcájához drága volt. Mesterem Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád voltak. Veszprémben a Vegyipari Egyetem Szilikatkémiai Szakán szereztem vegyész-mérnöki diplomát, mellyel a Bonyhádi Zománcárugyárban helyezkedtem el.

Több éves kihagyással, a kenyérkereső munka mellett időnként fényképeztem, fotogramokat készítettem, de kollázsokat, zománcképeket, drótkéfe-grafikákat, kávé-képeket, indigó-vasalásokat is. Tíz éve elektrografikákat készítek, néhány éve „bélyeg”-kollázsokat, és részt veszek mail art akciókban is. Némely tevékenységi köröm azonban magyarázatra szorul.

Az elektrografika például összefoglaló neve azoknak a művészi alkotásoknak, amelyek elektromos, elektronikus vezérlésű gépekkel készülnek. A fénymásolással készült munkákat a hőskorban xerox műveknek, a műfajt Xerox Artnak hívták. De elektrografika műfajába sorolható a fax-art, a computer-art is. Ha a közeli jövőbe tekintünk, akkor (pl. digitális fényképezéssel) a műfaji elnevezések köre annyira bővülni fog, hogy értelmetlen dolog lesz a műveket a készítési mód alapján beskatulyázni, címkézni.

A fénymásolást úgy kezdtem, hogy irat helyett valamilyen tárgyat tettem a gép üveglapjára. Ha a gép jó minőségben dolgozott, jó minőségű másolatot produkált. A technikai tudományt vázlatokkal, kísérletekkel az idők során aztán fejlesztettem. Mert a másolási folyamatba be lehet avatkozni. A másolandót a másolófény irányába elhúzva a gépből kikerülő másolat megnyúlik - ellenkező irányba húzva rövidül. A kettő egy képen belül kombinálható, variálható pl. hullámvonal menti elhúzással is.

A másolat másolatának másolata bizonyos példányszám után szemcséssé válik; s ez a szemcsésség is eszköze lehet a képalkotásnak. Arra azért számítanunk kell, hogy az eredetiből készült másolatról a finomabb, halványabb árnyékok eltűnnek: a kép „felkeményedik”. A másolatot viszont többször visszatehetjük a gépbe, így pl. vonalas eredetit - minden újramásolásnál egy kicsit eltolva - megsokszorozhatunk. Fordított újramásolással szimmetrikus kép állítható elő. A fontos, hogy miért akarok alkotni. Például a mail art segítségével.

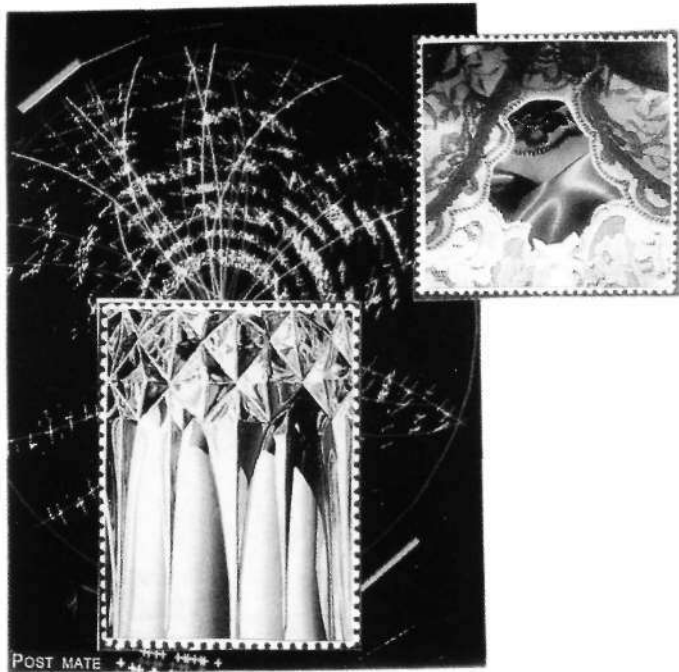
A szó szerinti, angolból való fordítás: postaművészetet jelent. Én a küldeményművészet, méginkább az üzenőművészet szót jobban szeretem. Szemléletemhez ugyanis közelebb áll, ha egy művet nemcsak küldöm, hanem üzenek is vele. Ez azt jelenti, hogy van mit üzennem, és ez felelősséget ró rám.

A mail art show-kon kiírást küldenek. Ez röviden tartalmazza a témát, a beküldhető méretet (a műfajt többnyire nem korlátozzák), a beküldési címet, határidőt. Zsüri nincs, a munkákat viszont nem küldik vissza. Mindent kiállítanak, a katalógust pedig mindenki megkapja. Ez legtöbbször a beküldők címlistája, amely alkalmas arra, hogy megismerjük a művészeket, s ha mi rendezünk egy mail art akciót, arra kiket hívhatunk meg. A kiírások végén ott a kérés: másold le és add tovább. Ez azt eredményezi, hogy egy háló alakul ki amatőrökből, művészekből. Lehetőség ez arra, hogy a világ bármely tájáról, ismeretlenektől kaphassak valamire felkérést. Pár éve Guatemalából kaptam így levelet arról, hogy egy város könyvtárát felújították, amire nagyon büszkék. A képeim részére fenntartottak egy falrészletet. A város a szövípar központja, sok szövílány jár a könyvtárba, a többségük azonban analfabéta, tehát csak a képeket nézegetik. Küldtem hát egy csomó szövésmintát, melyeket népművészeti könyvekből fénymásoltam ki.

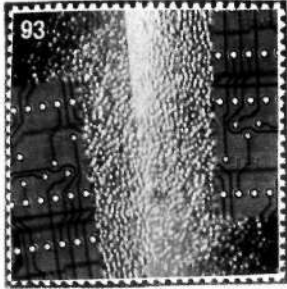
A kávé-képek, az indigóvasalások mindig akkor születtek, akkor találtam ki kínomban a technikájukat, amikor nem állt rendelkezésemre jó minőséget produkáló fénymásoló. Így születtek a drótkéfe-grafikák is. Az alapanyagot, a fekete papírt egy fénymásoló szervizben csinálták. Azt kértem, hogy nyitott fedlap mellett engedjenek át egy fehért lapot a gépen, majd ugyanígy fordított irányban is. Már elsőre fekete felületet kaptam, a rámásolással egyenesen meleg feketét. Tudtam, hogy az ilyen papírt meggyűrve, majd ronggyal letörölve a gyűrések, törések helye látathatóvá válik. Miért nem lehetne ilyen hatást más, irányítottabb módon is elérni? Például különböző

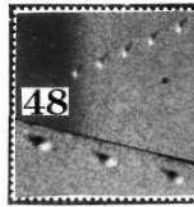
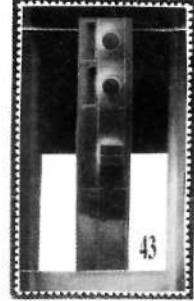
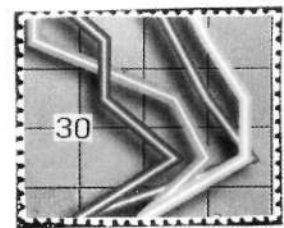
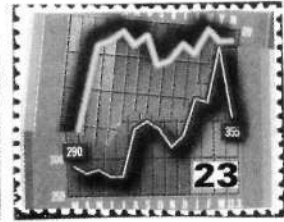
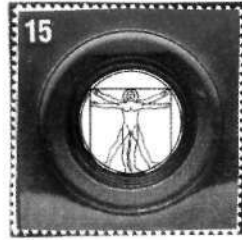
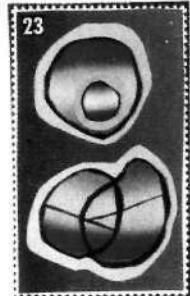
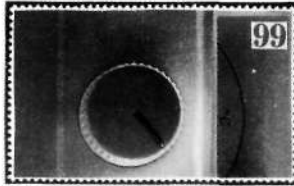
Kollázs, 1995

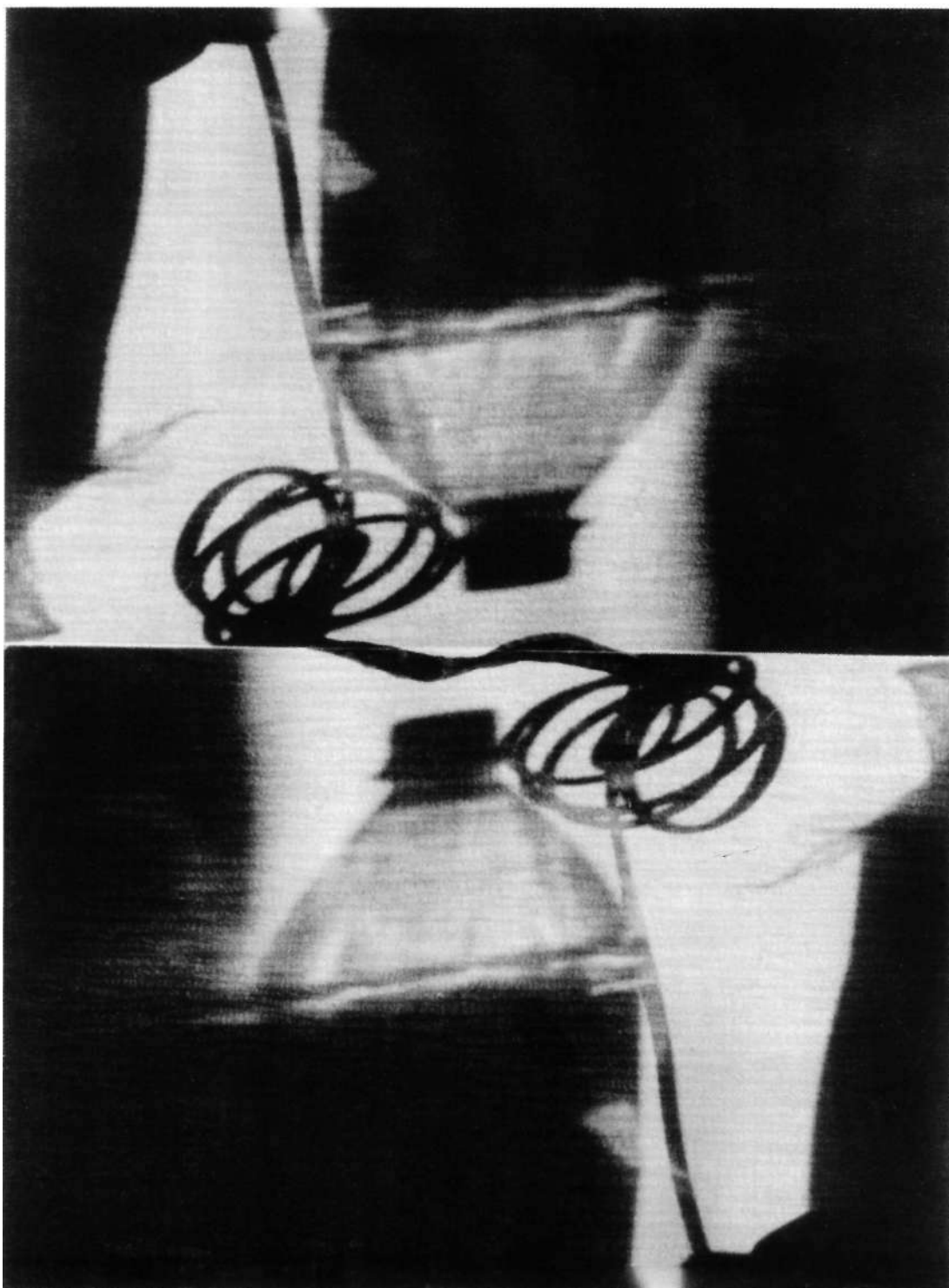

Kollázs, 1995

1995

Fotó-elektrografika, 1998

keménységű drótkefékkel sablonok mellett, vagy sablonok nélkül, mondjuk a drótkefék ide-oda húzásával, vagy körkörös, dörzsölő mozgatásával? Úgy vélem lehetett.

Említettem zománcképeket. Ezeket 1969-71 között készítettem. Minden zománc tulajdonságait ismertem, hiszen vezetője voltam a zománccőrlő malomnak és az általam szervezett laboratóriumnak is. Így aztán figurális munkák kerültek ki a kezem alól, nem is a többnyire megszozott megmunkálási módszerekkel. A zománc „lelkét” kerestem és mutattam meg a képeimen, teljesen új utakat keresve. Mindent magam csináltam; a zománccok áthordását a munkahelyre, a zománcozást, szórást, kefélést, kimosást, csurgatását, égetést (egy-egy kép esetében 10-12-szer is) végül a takarítást. A szomszédos műhelyből átjött egy (nyilván új) munkás, nézegetett egy darabig, majd megkérdezte: mit keres maga ezzel? Én mondtam a főmérnöki fizetésemért, mire ő: nem csodálom, dolgozik is érte. Ma már - ha módon lenne is rá - fizikailag nem bírnám ezt a munkát, de a végrehajtást ma sem bíznám másokra.

Kiadványaim is jelentek meg: WBA, drótkefeművészet (1992. album. Bonyhád, magánkiadás), WBA, drótkefeművészet (1992. gondolatébresztő füzet, Bonyhád, magánkiadás), Elektrografika, tanácsok készségfejlesztés (1992. gondolatébresztő füzet, Bonyhád, magánkiadás), katalógus (1933. Szombathelyi Képtár, Globus Nyomda, Budapest), Üzenet (Message/Botschaft) 1994. Sorszámozott borítékkatalógus a győri kiállításhoz, magánkiadás), Grafikák (1999, Album, Babits Kiadó, Szekszárd.)

Azért említem ezeket a kiadványokat, mert mindig volt bennem egy tanítási, tapasztalatátadási szándék. Már a fotózási korszakomban rendszeresen jelentek meg cikkeim és képeim a *FOTO* c. folyóiratban. A drótkefegráfiák készítési módjáról az amerikai *Leonardo* c. folyóirat közölt pár éve tőlem egészoldalas cikket. A Babits Kiadó 2000 első felében publikálja zománcképeket tartalmazó albumomat.

Tagja vagyok a Magyar Műhely csoportnak és tiszteletbeli tagja a Pisai Művészeti Akadémiának.

Végül még két dolgról. Az egyik a non-figuratív, az absztrakt. Ezeket a fogalmakat sokszor ma is elítélő felhanggal említik. Hosszan lehetne a fogalmakon, tényeken vitatkozni. Volt egy kiállításom a Bonyhádi Kórház rendelőintézetének folyosóján. Olyan embereknek szántam, akik a maguk fájdalma miatt a megtapasztalás révén érezték, szenvedték, de az elvont (absztrakt, általuk nem ismert) gyógyítási folyamatot nem. Szemekről készült elektromikroszkópos felvételek elektrografikai átdolgozásait állítottam ki. Az ismertető előszavában olyasmit írtam, hogy a betegek itt egy ismeretlen világba, a kórház világába kerültek. Ez akkor létezett, amikor ők még egészségesek voltak, és talán untatta őket, ha valaki a betegségéről, gyógy módokról beszélt. Ilyenek ezek a képek is. Nagyon keveseknek adatik meg, hogy az elektromikroszkóp látómezejébe pillanthatnak és megismerhessenek egy ilyen világot. De ez a világ van, tőlünk, a nem ismerőktől függetlenül is. A szépséget, a rendet, harmóniát, ritmust kell bennük elfogulatlanul felismerni, elfogadni.

Egy időben minden lehetőségtől elzárva követ faragtam, fát is. Nekem kinkeserv volt, mert amikor még a felénél sem voltam a faragásnak, már egy csomó új dolog, új megvalósítandó feladat járt az eszemben. Szellemileg már túl voltam a szobron, de fizikailag még sokat kellett vele kínlódnom. Mostanában egyre többször jut eszembe, hogy az ember és a mű közé mindig odatolakszik a szerszám: véső, ecset, író-, vagy számító-, szövegszerkesztőgép, fénymásoló-, fényképezőgép stb. Az alkotó az egyik eszközt gyorsabban, másikat lassabban tudja használni, legyőzni. A gondolat kifejezése pedig nem tűri a lassú eszközöket, és nem szereti a mai életforma sem.

Paul Hindemith egy nyilatkozatban azt mondta: „Még a legnagyobb tehetséget is örökké az a veszély fenyegeti, hogy a zenemű kidolgozásához szükséges hosszú idő alatt az alkotás eredeti víziója szertefoszlik. Kódösszé válhat, és számos részlet tűnhet el mindörökké a homályban.”

Hasonlóan érezve jutottam közelebb a fotóhoz, fotogramhoz, elektrografikához, a gyors kifejezési eszközökhöz. Ezek mind mai világunkhoz tartoznak - akár fel- és elismerik őket, akár nem - bűn lenne nem élni azokkal a lehetőségekkel, amelyeket az alkotóknak nyújthatnak.

Máté Gyula munkáiból válogat a szekszárdi Babits Kiadó 1999-es GRAFIKÁK c. reprezentatív albuma (A szerkesztő.)